

YARGI KARARI KONUSU OLMUŞ BİR MİRAS HUKUK PROBLEMİNİN ÇÖZÜMÜ

Doç. Dr. Mehmet ÜNAL (*)

OLAY: Miras bırakan Murat öldüğü zaman geride, Selahaddin, Rıdvan ve Osman adında üç oğlu ile Ayşe adında bir kızını mirasçı bırakır. Bu dört çocuğundan başka mirasçısı bulunmayan mirasbırakan kızından mal kaçırmak için ölümünden önce değişik tarihlerde oğulları lehine çeşitli sağlararası teberrular (kazandırmalar) da bulunur. Bunlar, Tablo II'de görüldüğü üzere, 1968 tarihinde Selahaddin, Rıdvan ve Osman lehine eşit olarak yapılan ve toplam değeri 4.926.248 TL. olan; 25.6.1974 tarihinde, Selahaddin ve Rıdvan lehine eşit olarak yapılan ve toplam değeri 1.760.904 TL. olan; keza 28.3.1978 tarihinde Selahaddin, Rıdvan ve Osman lehine eşit olarak yapılan, toplam değeri 8.215.569 TL. olan kazandırmalardır. Bu kazandırmalar dolayısıyla mirasbırakan Murat öldüğü zaman geride bıraktığı terekenin mevcudu 206.666 TL., tereke borcu ise 200.000 TL'dir. Bunun üzerine kendisinden bu suretle mal kaçırmış olan Ayşe dava açmış ve bu dava ile iade ve tenkis talebinde bulunmuştur. Yargıtay, davayı, mahkeme sırasında bilirkişilerce yapılan iade ve tenkis hesaplarını doğru bulmayarak bir kaç kere ilk mahkemenin verdiği kararı bozarak iade etmiştir.

1. Dosyada mevcut bilirkişi raporları ve diğer belgeler ile tereke mevcudu, tereke borcu ile davalılara yapılan temlik ve kazandırmaların tarihi, hukukî sebebi, nisbet ve miktarları tesbit edilmiştir. Tenkis işlemi ve diğer hesaplamalar bu değerler üzerinden yapılmıştır.

a) Tereke mevcudu, miras açıldığı zaman terekede mirasbırakan adına mevcut aktif kalemleri ifade eder (1). Müşahhas olayımızda bu kalemler 246, 276 ve 282 parsel sayılı taşınmazların değerinden oluşmaktadır.

(*) A. Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

(1) Kocayusufpaşaoğlu, Necip; Miras Hukuk, İstanbul 1978, s. 376.

Buna göre tereke mevcudu :

Parsel No:	Değeri :
246	24.985.8.- TL.
276	179.064.9.- TL.
282	2.617.5.- TL.
TOPLAM	206.668.2.- TL

b) Tereke borcu ise taksimden önce tereke mevcudundan ödenmesi gereken borçları ifade eder. Düşahhas olayımızda bu borçlar mirasbırakan'ın birlikte yaşadığı kimselerin son bir aylık geçim giderleri ile cenaze masraflarından meydana gelmektedir (MK. m. 454).

Buna göre tereke borcu :

Bir aylık geçim gideri	: 50.000.- TL.
Cenaze masrafı	: 150.000.- TL.
TOPLAM	200.000.- TL.

c) Davalılara yapılan temlik ve kazandırma konusu :

Taşınmazın Parsel No:	Tasarruf Tarihi:	Hukukî Sebebi:	Değeri:
294	28.3.1978	Rücu şartı ile hibe	3.223.168.2 TL.
879	»	»	3.112.516.8 TL.
880	»	»	1.879.884.0 TL.
281	25.6.1974	Hibe	1.760.904.0 TL.
568	1968	Satış	252.713.5 TL.
585	1968	»	4.673.534.4 TL.
TOPLAM KAZANDIRMA :			14.902.721.0 TL.

2. Eşini daha önce kaybeden mirasbırakan Murat 9.9.1984 günü öldüğü zaman geride mirasçı olarak Selahattin, Rıdvan ve Osman adlarında üç oğlu ile Ayşe adında bir kızını bırakmıştır. Mirasbırakan'ın, füruu zümresine dahil bu dört çocuğundan başka mirasçısı bulunmamaktadır. Onun için bunlardan her biri terekenin 1/4 nisbetinde miras payına sahiptir. Bu payın 3/4'ünü mirasçının mahfuz hissesi; 1/4'ünü ise mirasbırakanın tasarruf nisabı oluşturur.

3. Mirasbırakan oğullarından Selahattin, Rıdvan ve Osman lehine değişik tarihlerde çeşitli sağlararası teberrular (kazandırmalar) da bu-

lunmuştur. Bu kazandırmaların M.K. m. 507/4 uyarınca tenkisi talep edilmiş ve mahkemece bu talep kabul edilmiştir.

Ancak sözkonusu kazandırmaların davacı Ayşe'nin mahfuz hissesini ihlâl edip etmediğini, etmiş ise bunun miktarını; keza ihlâl edilen mahfuz hissenin kimlerden, ne miktar tenkis edilerek tamamlanacağını tesbit için öncelikle miras payı, mahfuz hisse ve tasarruf nisabının hesabında esas olan terekenin bulunması gerekir. Bu terekenin hesabına tereke mevcudunun tesbiti ile başlanır. Müşahhas olayımızda tereke mevcudu 206.666.- TL.dir. Mahfuz hisse ve tasarruf nisabının hesabında esas olan terekenin bulunabilmesi için önce bu miktardan toplamı 200.000.- TL. olan tereke borcunu çıkarmak; sonra da elde edilen sonuca, yani sâfi (net) terekeye tenkise tabi sağlararası kazandırmaları eklemek gerekir. Bu esaslara göre her iki işlem sırası ile yapılacak olursa, mahfuz hisse ve tasarruf nisabına esas olan tereke elde edilir.

Buna göre :

a) Tereke mevcudu	:	206.666.- TL.
Tereke borcu	:	200.000.- TL.
Sâfi (net) tereke	:	6.666.- TL.
b) Sâfi (net) tereke	:	6.666.- TL.
Sağlararası kazandırmalar toplamı	:	14.902.721.- TL.
Mahfuz hisse ve tasarruf nisabına esas olan tereke	:	14.909.387.- TL.

4. Yukarıda bulunan 14.909.387.- TL.lık tereke esas alınarak her mirasçının miras payı ve mahfuz hissesi hesaplanmalıdır. Her mirasçının miras payı bu terekenin 1/4'ü, mahfuz hissesi ise bu payın 3/4'ü olduğuna göre :

Mirasçının Adı :	Mahfuz hisseye esas tereke :	Miras payı :	Mahfuz hissesi :
1. Selahattin	$14.909.387 \times 1/4$	$3.727.347 \times 3/4$	= 2.795.510.- TL.
2. Rıdvan	»	»	2.795.510.- TL.
3. Osman	»	»	2.795.510.- TL.
4. Ayşe	»	»	2.795.510.- TL.
TOPLAM	4/4	14.909.388	11.182.040.- TL.

(TABLO : I)

5. Yukarıdaki hesaptan anlaşıldığı üzere, davacı Ayşe'nin mahfuz hissesi de, diğerlerinin gibi, 2.795.510.- TL'dir. Bunun 1.666.- TL'si sâfi (net) terekeden Ayşe'nin hissesine isabet eden miktar ile (yani $6.666/4 = 1.666$.- TL. ile) karşılanacaktır. O halde davacı Ayşe'nin sağlararası kazandırmalarla ihlâl edilen mahfuz hisse miktarı $(2.795.510. - 1.666.) = 2.793.844$.- TL'dir.

6. Mirasbırakan oğullarından Selahattin, Rıdvan ve Osman'a değişik tarihlerde yaptığı kazandırmalarla kızı Ayşe'nin mahfuz hissesini ihlâl etmiştir. Ayşe'nin mahfuz hissesini ihlâl eden kazandırmaların hukuکی sebebini, yukarıda görüldüğü üzere, satış, hibe, rücu şartıyla hibe oluşturmaktadır. Satış ve hibe gibi, rücu şartı ile hibeye (Bk. m. 242) dayanan temlik ve tasarruflar da birer sağlararası kazandırmadır (2). Zira rücu şartı ile hibe infisahî (bozucu) şarta bağlı olduğundan tasarruf konusu taşınır veya taşınmaz eşyanın mülkiyeti teslim veya tescille birlikte hibe edilene, yani burada davalılara geçer. Bu suretle bağışlanan davalılara geçen mülkiyetin, bağışlayana rücu = avdet etmesi bağışlananın bağışlayandan önce ölmesi şartına bağlanmıştır. Aksine bağışlayan bağışlanandan önce öldüğü takdirde teslimle veya, burada olduğu gibi, tescille birlikte daha önce bağışlanana geçmiş olan mülkiyet artık rücu yönünden şarta bağlı olmaktan kurtulur ve kesin bir kazandırma halini alır. Esasen her infisahî şarta bağlı akit gibi, rücu şartı ile hibe de kurulduğu andan itibaren hüküm doğurur. Bundan dolayı Yargıtay'ın görüşünün aksine (3) rücu şartı ile «bağışlama, yararına bağış yapılanın bağışlayandan sonra ölmesi halinde» hüküm ifade etmez; aksine baştan itibaren hüküm ifade eden kazandırma o andan itibaren rücu şartına bağlı olmaktan kurtularak kesinlik kazanır. Nitekim Yargıtay bir kararında (4) «rücu şartı ile yapılan bağışlar, ölüm günü gerçek bağış halini alır», rücu şartına bağlanmış bağış, bağışlayan «(A)'nın öldüğü tarihte davalının (bağışlananın) mülkiyetine kayıtsız şartsız geçmiştir» diyerek bu hususu açıkça ifade etmiştir. Onun için BK. m. 242'de düzenlenen «rücu şartı ile hibe», BK. m. 240/II'de düzenlenen «tenfizi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlama» değildir. Zira bunlardan birincisinde «bağışlayanın sağlığında gerçekleşmiş bir elden bağışlama»; ikincisinde «bir bağışlama vadi

- (2) İnan, A. Naim; Miras Hukuku, Ankara 1969, s. 94; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, İstanbul 1978, s. 126 vd.; Tandoğan, Halûk; Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. I/1, Ankara 1985, s. 367 vd.; İmre, Zahit; Türk Miras Hukuku, İstanbul 1978, s. 92 vd.
- (3) Yarg. 2 HD. 19.10.1978, E. 6998/K. 7216 (Ank. Baro Der. 1978, s. 999 vd.); 2 HD. 19.10.1978, E. 6181/K. 7238 (Ank. Baro Der. 1978, s. 1001); 2 HD. 22.2.1983, E. 1269/K. 1419 (Yasa Dergisi, Eylül 1983, s. 1302).
- (4) Yarg. 2 HD. 27.9.1984, E. 6342/K. 7097 (YKD. Ocak 1985, sy. 1, s. 21).

sözleşmesi» sözkonusudur (5). Bundan dolayı Yargıtay'ın «bağışlama, rücu şartına bağlı olduğu için, ölüm anında gerçekleşmiş olur» (6), «temlik rücu şartı ile bağış olup ölüm anında hukukî sonuç doğurur» (7) ifadelerini, lehine bağışlama yapılan kimsenin önce ölmesi halinde bağışlama konusu şeyin bağışlayana «rücuu = avdeti» ile ilgili görmek gerekir. Aksi halin kabulü yukarıda açıklanan gerçeklere aykırı düşer. Bu bakımdan Yüksek Mahkememizin aksine olanı bozma kararını ve diğer içtihatlarını (8) yerinde ve isabetli bulmuyoruz.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere tenkise tabi kazandırmalar arasında ölüme bağlı tasarruf bulunmamaktadır. O halde davacı Ayşe'nin ihlâl edilen 2.793.844.- TL'lik mahfuz hissesi sağlararası tasarruflardan yapılacak tenkislerle tamamlanacaktır. Sağlararası tasarruflardan tenkis belli bir tertip ve sıra gözetilerek yapılır. Bunun için tenkis işlemine en son tarihte yapılan sağlararası tasarruftan başlanır ve ihlâl edilen mahfuz hisse tamamlanana kadar en eski tarihli tasarrufa doğru devam edilir (MK. m. 512). Bu durumda tenkisin kimden, ne miktarda ve hangi tasarruftan yapılacağını tesbit edebilmek için öncelikle sağlararası tasarrufları tarih sırasına koymak gerekir. Buna göre toplam değeri 8.215.569.- TL. olan 28.3.1978 tarihli kazandırma birinci; toplam değeri 1.760.904.- TL. olan 25.6.1968 tarihli kazandırma ikinci; toplam değeri 4.926.248.- TL. olan 1968 tarihli kazandırma ise üçüncü sırada yer almaktadır. 1/3 nisbetinde Selahattin, Rıdvan ve Osman lehine yapılan birinci ve üçüncü sıradaki kazandırmalardan, davalılardan herbirine sırası ile 2.738.523 ve 1.642.082.- TL'si, 1/2 nisbetinde yalnız Selahattin ve Rıdvan lehine yapılan ikinci sıradaki kazandırmadan sadece adı geçenlerden her birine 880.452.- TL'si isabet eder. Sözkonusu kazandırmalar yukarıdaki esaslar dahilinde bir sıralamaya tabi tutulacak olursa aşağıdaki tabloda görülen sonuçlar elde edilir.

Lehine kazandırma yapılanlar	Birinci	İkinci	Üçüncü	TOPLAM
	Sıra	Sıra	Sıra	
	28.3.1978	25.6.1974	1968	
1. Selahattin	2.738.523.-	880.452.-	1.642.082.-	5.261.057.- TL.
2. Rıdvan	2.738.523.-	880.452.-	1.642.082.-	5.261.057.- TL.
3. Osman	2.738.523.-	—	1.642.082.-	4.380.603.- TL.
TOPLAM	8.215.569.-	1.760.904.-	4.926.248.-	14.902.717.- TL.

(TABLO : II)

(5) Kocayusufpaşaoğlu, a.g.e., s. 126 vd.

(6) Yarg. 2 HD. 22.2.1983, E. 1269/K. 1419 (Yasa Derg. Eylül 1983, s. 1302).

(7) Yarg. 2 HD. 19.10.1978, E. 6998/K. 7216 (Ank. Baro Derg. 1978, s. 999).

(8) Yarg. 2 HD. 19.10.1978, E. 6181/K. 7238 (Ank. Baro Derg. 1978, s. 1001).

Davacının ihlâl edilen mahfuz hissesi önce birinci sırada yer alan kazandırmalardan yapılacak tenkislerle tamamlanmalıdır. Birinci sırada yer alan kazandırma davalılarından her birine aynı anda ve aynı nisbetlerde (1/3) yapıldığından Ayşe'nin ihlâl edilen 2.793.844.- TL'lik mahfuz hissesi herbirinden eşit nisbette yapılacak tenkislerle tamamlanacaktır. Başka bir ifade ile her davalıya yapılan birinci sıradaki kazandırmadan eşit miktarda tenkis yapılacaktır. O halde her davalıdan yapılacak tenkisin miktarı 793.844'ün 1/3'üne eşittir. Bu da $(2.793.844 \times 1/3) = 931.281.-$ TL'si yapar.

Bu miktar önce davalılardan herbirine yapılan birinci sıradaki kazandırmalardan çıkarılacaktır. Bu işlem yapıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilir:

Lehine kazandırma yapılanlar :	Birinci Sıra 28.3.1978 :	Tenkisi gereken Miktar :	BAKİYE :
1. Selahattin	2.738.523.-	— 931.281.-	= 1.807.242.- TL.
2. Rıdvan	2.738.523.-	— 931.281.-	= 1.807.242.- TL.
3. Osman	2.738.523.-	— 931.281.-	= 1.807.242.- TL.
TOPLAM	8.215.569.-	2.793.844.-	5.421.726.- TL.

7. Birinci sırada yer alan sağlararası kazandırmalardan yapılan tenkis davacının ihlâl edilen mahfuz hissesini tamamlamaya yettiğinden ikinci ve üçüncü sırada yer alan kazandırmalara başvurmaya gerek kalmamıştır.

8. Yukarıda elde edilen bakiye ile davalılar lehine yapılan ikinci ve üçüncü sıradaki kazandırmalar, davalılara net terekeden isabet eden miktar toplanacak olursa herbirinin miras payı bulunmuş olur. Aynı şekilde davacının tenkisle tamamlanan mahfuz hissesi ile sâfi (net) terekeden kendisine isabet eden miktar toplanınca onun miras payı bulunmuş olur. Bu miras payı aynı zamanda davacı Ayşe'nin mahfuz hissesidir. Buna göre mirasçılardan herbirinin miras payı aşağıdaki gibidir :

Mirasçılar	Birinci Sıra		Safi (Net)	
	bakiyesi :	2. sıra	3. sıra	Terekeden Miras İsbet eden : Payı :
1. Selahattin	1.807.242	880.452	1.642.082	1.666 = 4.331.442 TL.
2. Rıdvan	1.807.242	880.452	1.642.082	1.666 = 4.331.442 TL.
3. Osman	1.807.242	—	1.642.082	1.666 = 3.450.990 TL.
4. Ayşe	2.793.844	—	—	1.666 = 2.795.509 TL.
TOPLAM	8.215.570	1.760.904	4.926.246	6.664 = 14.909.383 TL.

9. Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere yapılan tenkise rağmen davalılardan herbirine isabet eden miras payı, 2.795.510.- TL'si tutan kendi mahfuz hisselerinden daha fazladır. Bundan dolayı mahfuz hisselerinin, kendilerine yapılan kazandırmalardan (kendilerine yapılan taşınmaz temliklerinden) çıkartılması sonucu değiştirmemektedir. Çünkü her birinden yapılan tenkis miktarı henüz onların mahfuz hisselerine erişmiş (tecavüz etmiş) değildir. Netice itibarı ile müşahhas olayda MK. m. 503'ün uygulanmasını gerektiren bir hal sözkonusu değildir.

10. Ayrıca tenkise tabi kazandırmaların sadece sağlararası tasarruflar oluşturduğundan tenkis yapılırken belli bir tertip ve sıraya uymak gerekir. Yukarıda açıklanan bu tertip ve sıra böyle bir tenkis işleminin yapılmasına da engeldir. Çünkü uyulması gereken tertip ve sıraya göre tenkis işlemi, kazandırmaya nail olan mirasçının mahfuz hisse miktarına kadar devam ettirilir; onun mahfuz hisse miktarına erişildiği anda da, başlamış olan bu tenkis işlemi durdurulur. Müşahhas olayda böyle bir duruma erişilmiş, yani mahfuz hisseye tecavüz edilmiş değildir. Bundan dolayı mahfuz hisselerinin kendilerine yapılan temliklerden önceden çıkartılmasına da ihtiyaç bulunmamaktadır.

11. Kaldı ki, Yargıtay'ın bozma kararı ve yukarıda zikredilen içtihatlar doğrultusunda rücu şartı ile hibeyi ölüme bağlı tasarruf sayarak MK. m. 503 ve 512 bir arada uygulanacak olursa mantık ve hukuk kurallarına aykırı düşen sonuçlara varılır. Ezcümle rücu şartı ile hibe-ölüme bağlı tasarruf sayıldığından mahfuz hisse ve tasarruf nisabına esas olan tereke miktarı dolayısı ile mahfuz hisse değişmeyecektir. Buna karşılık, bir ölüme bağlı tasarruf olarak rücu şartı ile hibe mirasbırakanın ölümü tarihinde, yani miras açıldığı zaman tereke içersinde mevcut olduğundan tereke mevcudu, sâfi (net) tereke, keza ihlâl edilen mahfuz hisse miktarı değişecektir.

Buna göre tereke mevcudunu bulabilmek için evvelki tereke mevcuduna, yani 206.666.- TL.sına rücu şartı ile hibe konusu taşınmazların değerini (8.215.569.- TL.) de eklemek gerekir.

Evvelki Tereke Mevcudu	:	206.666.- TL.
Rücu Şartı ile Toplam Hibe	:	8.215.569.- TL.
<hr/>		
Tereke Mevcudu	:	8.422.235.- TL.

Bu miktardan tereke borcu çıkarıldığında safi (net) tereke bulunur. Buna göre safi (net) tereke = (8.422.235 — 200.000) = 8.222.235.- TL.dir. Bu miktarın 1/4'ü safi (net) terekeden her mirasçıya isabet eden payı ifade eder. O halde bu pay (8.222.235 x 1/4) = 2.055.559.- TL.sı eder.

Başka bir ifade ile davacı Ayşe'nin mahfuz hissesinin 2.055.559.- TL'lik kısmını terekede mevcut ve rücu şartı ile hibe konusu taşınmazlardan elde edecektir. Ayşe'nin bu suretle elde edeceği miktar onun mahfuz hissesinden çıkarılacak olursa bakiye, ihlâl edilen mahfuz hissesini gösterir. Buna göre Ayşe'nin ihlâl edilen mahfuz hissesi (2.795.510.- — 2.055.559.-) = 739.951.- TL'sidir.

Ayşe'nin mahfuz hissesine tecavüz teşkil eden bu miktarın öncelikle MK. m. 512'ye göre Yargıtayca ölüme bağlı tasarruf sayılan rücu şartı ile hibeden tenkis edilmesi gerekir. Öte yandan MK. m. 503'e göre leh-dâr mahfuz hisseli mirasçı olduğu takdirde tenkis, kazandırmanın o mirasçının mahfuz hissesini aşan kısmı üzerinden yapılır. Rücu şartı ile hibeden davalılardan herbirine isabet eden miktar (8.215.569 x 1/3 =) 2.738.523.- TL'dir. Bu miktar, davalıların 2.795.510.- TL. olan mahfuz hisselerini aşmadığı için tenkis ölüme bağlı tasarruflardan, yani müşahhas olayımızda rücu şartı ile hibeden yapılmayacaktır. Böylece tenkis yapma sırası sağlararası tasarruflara gelmiş demektir. Başka bir ifade ile ortada bir ölüme bağlı tasarruf var iken, tenkis ondan önce sağlararası tasarruftan yapılacaktır. Böyle bir sonuç hem tenkis kurumunun dayandığı temel düşünceye, hem de MK. m. 512'nin açık ifadesine aykırı düşer.

Buna karşılık, Yargıtay'ın bozma kararı ile davalılardan herbirinin mahfuz hissesinin, ölüme bağlı olsun veya olmasın, kendisine yapılan bütün kazandırmaların toplamından çıkarılması ve tenkis işleminin kalan «bakiye»nin tamamı üzerinden yapılması kastediliyorsa, bu durum da MK. m. 503'e açık bir aykırılık teşkil eder. Zira sözkonusu maddede, mahfuz hissenin kendisinden çıkarılacağı kazandırmalar (teberrular) arasında sağlararası tasarruflar sayılmış değildir. Yargıtay'ın bozma kararı ile kastedilen bu değil de, çıkarma işleminden sonra elde edilen «bakiye»yi MK. m. 512'nin koyduğu esaslar dahilinde tenkise tabi tutmak ise, o takdirde de sonuçta bir değişiklik olmayacaktır. Başka bir ifade ile varılacak sonuç bizim daha önce elde ettiğimiz sonucun aynısı olacaktır. Zira bu halde de, ister sağlararası tasarruf sayılsın, ister ölüme bağlı tasarruf sayılsın tenkise tabi tutulacak ilk tasarruf 28.3.1978 tarihli rücu şartı ile hibe olacaktır. Yukarıda numara 7'de açıkladığımız üzere bu tasarruftan yapılan tenkis davacı Ayşe'nin ihlâl edilen mahfuz hissesini tamamlamaya yeteceğinden müteakip sıradaki tasarruflardan tenkis yapmaya gerek kalmayacaktır.